

**MAQOLA MAVZUSI: FINLYANDIYADA TA'LIM TIZIMINING
TARAQQIYOTI: TENGLIK, ISHONCH VA SIFAT TAMOILLARI
ASOSIDA RIVOJLANISH.**

University of Management endi future technologies

U.M.F.T. S 313- 22 PPo 'guruh 4 - kurs talabasi

Ismailova Marjan Askarovna

Annotatsiya

Finlyandiya ta'lim tizimi XX asrning ikkinchi yarmida amalga oshirilgan chuqur islohotlar natijasida jahon miqyosida eng samarali va tenglikka asoslangan tizimlardan biriga aylandi. 1970-yillarda boshlangan komprehensiv maktab islohoti, o'qituvchilar malakasining yuqori darajasi, markazlashmagan boshqaruv va o'quvchilarning individual rivojlanishiga e'tibor berish tizimning asosiy omillari bo'lib qoldi. 2000-yillarning boshida PISA xalqaro baholash natijalarida yetakchi o'rinlarni egallagan bo'lsa-da, so'nggi o'n yillikda ba'zi ko'rsatkichlarda pasayish kuzatildi. Shu bilan birga, 2020–2025 yillarda tenglik va inklyuzivlikni ta'minlashga qaratilgan yangi dasturlar (masalan, 2025-yilgi Tenglik va kamsitishga qarshi dastur) tizimni yangilashda davom etmoqda. Maqolada Finlyandiya ta'lim tizimining tarixiy taraqqiyoti, asosiy tamoyillari va zamonaviy muammolari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Finlyandiya ta'lim tizimi, islohotlar, tenglik, o'qituvchi malakasi, PISA, komprehensiv maktab, markazlashmagan boshqaruv, inklyuziv ta'lim.

Kirish

Finlyandiya ta'lim tizimi jahon ta'limiy hamjamiyatida o'ziga xos model sifatida tan olingan. Ikkinchi Jahon urushidan keyin iqtisodiy va ijtimoiy qiyinchiliklarni boshdan kechirgan mamlakat 1960–1970-yillarda ta'lim sohasida

radikal islohotlarni amalga oshirdi. Natijada, ta'lim tenglik, ishonch va o'quvchining shaxsiy rivojlanishiga qaratilgan tizimga aylandi. 2000-yilda birinchi marta e'lon qilingan PISA (Programme for International Student Assessment) natijalarida Finlyandiya o'qish savodxonligi, matematika va tabiiy fanlar bo'yicha yetakchi o'rinlarni egalladi. Bu muvaffaqiyat "Finlyandiya mo'jizasi" deb ataldi va ko'plab mamlakatlar uchun o'rnak bo'ldi.

Maqolaning maqsadi— Finlyandiya ta'lim tizimining tarixiy taraqqiyotini bosqichma-bosqich tahlil qilish, uning asosiy tamoyillarini ochib berish hamda so'nggi yillarda yuz bergan o'zgarishlarni ko'rib chiqishdir. Tadqiqot ob'ekti — Finlyandiya ta'lim tizimi, predmeti esa uning rivojlanish bosqichlari va samaradorlik omillari.

Asosiy qism

1. Tarixiy rivojlanish bosqichlari

Finlyandiya ta'lim tizimining zamonaviy shakllanishi 1960–1970-yillarga borib taqaladi. Mustaqillikdan keyin (1917) ta'lim asosan elita uchun mo'ljallangan parallel tizim (parallel maktablar) mavjud edi: bir qismi akademik yo'nalishda, ikkinchisi kasb-hunarga yo'naltirilgan edi. Bu tizim ijtimoiy tengsizlikni kuchaytirardi.

1972-yilda qabul qilingan "Komprehensiv maktab to'g'risida"gi qonun bilan 7–16 yoshdagi barcha bolalar uchun bir xil 9 yillik majburiy ta'lim joriy etildi. Bu islohot ijtimoiy sinflar o'rtasidagi tafovutni yo'qotish, qishloq va shahar o'rtasidagi farqni kamaytirishga qaratilgan edi. 1980-yillarga kelib, maktablar deyarli butunlay markazlashmagan boshqaruvga o'tdi: mahalliy hokimiyat va maktab rahbariyati o'quv dasturlarini mustaqil ravishda shakllantirish huquqiga ega bo'ldi.

2. Tizimning asosiy tamoyillari va muvaffaqiyat omillari

Finlyandiya ta'lim tizimining eng muhim xususiyatlari quyidagilar:

Tenglik va inklyuziya — boy va kambag'al oilalar farqlanmaydi, maxsus ehtiyojli bolalar uchun individual yordam dasturlari mavjud.

O'qituvchilarning yuqori malakasi — o'qituvchi bo'lish uchun magistr darajasi talab qilinadi (5–6 yillik ta'lim), tanlov juda qattiq (faqat eng yaxshi nomzodlar qabul qilinadi).

Ishonch va mas'uliyat — davlat o'qituvchilarga katta erkinlik beradi, standartlashtirilgan testlar deyarli yo'q. Baholash individual va formativ xarakterda.

Kam yuklama — o'quvchilar haftasiga o'rtacha 20 soat dars o'tkazadi, uy vazifasi minimal. O'yin va ijodiy faoliyatga katta e'tibor beriladi.

Bu tamoyillar 2000–2012 yillarda PISA natijalarida doimiy yetakchilikni ta'minladi (masalan, 2000-yilda o'qish savodxonligida 1-o'rin, 2009-yilda ham yuqori ko'rsatkichlar).

3. So'nggi o'n yillikdagi o'zgarishlar va muammolar

2010-yillardan boshlab Finlyandiya PISA reytingida pasayishni boshdan kechirdi (2018-yilda o'qish savodxonligida 7-o'rin, matematikada esa 16-o'ringa tushdi). Sabablari orasida immigratsiya oqimi ortishi, raqamli texnologiyalarning noto'g'ri integratsiyasi va o'quvchilar motivatsiyasining pasayishi ko'rsatilmoqda.

2020–2025 yillarda yangi choralar ko'rildi:

2025-yilgi Tenglik va kamsitishga qarshi dastur (Programme for Equity and Non-Discrimination) — o'qituvchilar malakasini oshirish, gender va madaniy tenglikni ta'minlash.

O'quv vaqtini biroz ko'paytirish va raqamli savodxonlikni kuchaytirish.

Kelajak sinflari (Future Classroom Lab) loyihalari orqali innovatsion muhit yaratish.

Xulosa

Finlyandiya ta'lim tizimining taraqqiyoti tenglik, o'qituvchilar ishonchi va markazlashmagan boshqaruv tamoyillariga asoslangan. 1970-yillardagi radikal islohotlar natijasida ijtimoiy tengsizlik keskin kamaydi va ta'lim sifati jahon miqyosida yetakchi darajaga chiqdi. So'nggi yillardagi pasayishga qaramay, tizim o'zini yangilash qobiliyatini saqlab qoldi.

O'zbekiston ta'lim tizimi uchun Finlyandiya tajribasidan o'rnak olish mumkin: o'qituvchilar malakasini oshirish, individual yondashuvni kuchaytirish va standartlashtirilgan testlarni kamaytirish yo'li bilan sifatni yaxshilash. Kelajak tadqiqotlari raqamli transformatsiya va inklyuziv ta'limning uzoq muddatli ta'sirini o'rganishga qaratilishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1.Sahlberg, P. (2011). Finnish Lessons: What Can the World Learn from Educational Change in Finland? Teachers College Press.

OECD. (2010). PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do. OECD Publishing.

2.Centre for Public Impact. (2019). Education reform in Finland and the comprehensive school system.

3.National Center on Education and the Economy (NCEE). (2025). Finland Education System Overview.

Eurydice. (2025). Overview of the Finnish Education System. European Commission.

5.Kupari, P., & Valijarvi, J. (Eds.). (2015). The Finnish Education System and PISA. Finnish Institute for Educational Research.

6.OECD. (2025). Education at a Glance 2025: Finland Country Note.

7.Simola, H. (2015). The Finnish Education Mystery: Historical and Sociological Essays on Schooling in Finland. Routledge.

8.FESIN. (2025). A New Phase in Finnish Education: The 2025 Programme for Equality and Anti-Discrimination.

10.Valijarvi, J. et al. (2007). The Finnish Success in PISA – and Some Reasons Behind It. Finnish Ministry of Education.

11.Halinen, I. (2018). The New Educational Model in Finland: Phenomenon-based Learning.

12.World Economic Forum. (2018). 10 reasons why Finland's education system is the best in the world.

Muallif: UMFT. S 313 -22 PПо‘ guruх 4- kurs talabasi **Ismailova Marjan Askarovna**